

№ 62. АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОУЧВАНИЯ ВЪВ ВРЪЗКА С ПРОЕКТ ЗА „РЕКОНСТРУКЦИЯ И МОДЕРНИЗАЦИЯ НА РИБАРСКО ПРИСТАНИЩЕ „МИЧУРИН“, ГР. ЦАРЕВО

*Калин Димитров, Кирил Велковски, Найден Прахов,
Павел Георгиев, Здравка Георгиева*

През юли 2018 г. Центърът за подводна археология проведе предварителни археологически проучвания в акваторията на залива на гр. Царево. Осъществени са по договор с Община Царево във връзка с проект за разширение на съществуващото пристанище (обр. 1). Тъй като акваторията преди това не е изследвана археологически, основната цел на проучванията е да се установи наличие или липса на обекти на културното наследство в прекия обхват на планираното инвестиционно намерение.

При проучванията е приложена обичайната методика на работа на ЦПА, интегрираща данни от налични исторически и археологически проучвания, архивни и актуални топографски източници (карти, заснемания), поставени в ГИС среда, с полева геофизична работа и водолазни огледи. В хода на работата, преди провеждане на теренните проучвания, е изготвен и прогнозен модел, подпомагащ целенасочените проучвания на акваторията.

При подготовката, основавайки се на данни от предишни исторически и археологически проучвания относно региона на изследване се констатира, че:

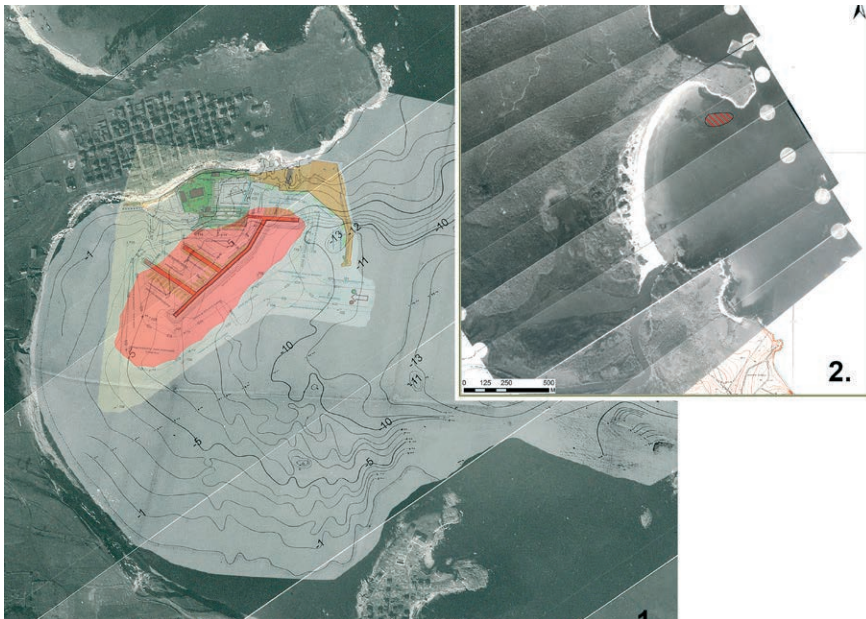
- Най-ранните засега известни археологически находки в Царево са открити около църквата „Успение Богородично“ и се отнасят към античността (V – IV в. пр. Хр.). Вероятно античното селище се е развивало западно и южно от църквата на територията на днешния кв. Василико.

- Районът на Царево е обитаван поне от V в. пр. Хр., като край крайбрежието се е развивало

Обр. 1. Проект за „Реконструкция и модернизация на рибарско пристанище „Мичурин“, гр. Царево: в жълто и зелено – съществуващите съоръжения, изградени в периода 1927 – 1937 г., в червено – планирани нови съоръжения, в розово – главна зона на изследване

Fig. 1. “Project for reconstruction and modernization of the fishing port “Michurin”, Tsarevo town: yellow and green – existing facilities of the actual port build in 1927 – 1937, in red – plans for new piers, in pink – main zone of interest

Обр. 2. Сравнение на топографската ситуация на пристанище Царево и залива южно от нос Урдовиза. 2.1 Проектът за „Реконструкция и модернизация на рибарско пристанище „Мичурин“, гр. Царево върху подложка от архивни топографски източници (батиметрично заснемане на залива Василико в М 1:2000, изготвено от Министерство на железниците, пощите и телеграфите, Главна дирекция за постройка на железници и пристанища през 1915 г. (Държавен архив Варна, Фонд Български народен морски сговор) и въздушно заснемане на залива Василико от 1918 г. (Научен архив БАН, ф. 165к Карел Шкорпил). С червено е отбелязана най-подходящата зона за потопено праисторическо селище съгласно прогнозния модел. 2.2. Заливът южно от нос Урдовиза с нанесено местоположение на селището от РБЕ Китен – Урдовиза

Fig. 2 Comparison of the topographical situation at the port of Tsarevo and the bay south of Cape Urdoviza. 2.1 The project “Reconstruction and modernization of the fishing port of “Michurin”, Tsarevo, overlaid on archival topographical sources (bathymetric map from 1915 and aerial photography of Vasiliko Bay from 1918). In red – the most suitable zone for a submerged prehistoric settlement according to predictive model. 2.2 The gulf south of Cape Urdoviza with location of the submerged settlement from the Early Bronze Age

Анализът на тези, както и на други елементи, позволи да се предложи прогнозен модел за възможно наличие на неизвестно досега потопено праисторическо селище в залива Царево. Като най-вероятно място за подобно селище е идентифицирана зоната, която се намира подветрено от южната страна на полуострова на дълбочина между -3 м и -5 м под днешното морско ниво. Така дефинираната зона попаднало изцяло в обхвата на инвестиционното намерение (обр. 2.1).

При пряката полева работа беше извършено детайлно батиметрично проучване с многолъчев ехолот. Батиметрия е изпълнена за зоната с безопасна дълбочина до -2 м под кила на плавателния съд, като в южния край на залива измерването е водено до дълбочини 3 – 4 м поради наличие на опасно стърчащи единични камъни или каменни струпвания. Използван е многолъчев ехолот с 512 лъча Teledyne Odom Hydrographic MB1. На база на събраните данни е създаден теренен модел с резолюция 0,5 x 0,5 м с интерполация в най-плитката крайбрежна зона (обр. 3.2).

Сравнителният анализ на батиметричното заснемане от 1915 г. и на това от 2018 г. показва, че осемдесет години след изграждането на пристанището не са настъпили цялостни промени в дънния грунд и в дълбочините на залива. Отчетено е натрупване на модерен наносен седимент с дебелина между 1 и 2 м по северния бряг на залива в зоната между югоизточния край на рибарския кей и мястото на бившия хелинг на старата корабостроителница. Това е в прекия обхват на инвестиционното намерение и в обхвата на прогнозния модел.

Извършено е и заснемане със странично сканиращ сонар, като е получено пълно покритие на из-

локално и транзитно корабоплаване, свидетелство за което са откриваните оловни и каменни щокове.

- Късноантичното и средновековното селище също се разполагат на територията на днешния квартал Василико.

- Традиционна местна лодкостоянка (но само за малки съдове, които се вадят на брега) се е намирала в малкия залив югозападно от църквата.

- Заливът на Царево (преди построяването на пристанището през 20-те и 30-те години на 20 век) е известен като опасен и е избягван от по-големите кораби. При нужда е използвана акваторията около т. н. „Спирова скеля“, която се явява защитена от естествената плитчина пред и южно от нос Лимнос.

Сравнителния анализ на топографските дадености на залива на Царево с местоположението на потопеното праисторическо селище при Китен – Урдовиза показва редица преки сходства в природната средата на двата залива: разположение и ориентация на полуостров Лимнос и Урдовиза, наличие на вливащи се в заливите реки (р. Караагач, р. Черна), наличие на плитчини източно в морето, маркиращи древна брегова линия (обр. 2).

следваната акватория. Създадена е географична мозайка от сонарните изображения (обр. 3.1). При обработката на изображенията от странично сканиращия сонар са идентифицирани 37 потенциални цели.

Във финалния етап на работа са извършени детайлни водолазни огледи на локализираните цели и на зоната с висок потенциал, идентифицирана чрез прогнозното моделиране.

Сред посетените при водолазните огледи сонарни цели три се оказаха с антропогенен произход – товар камъни (от строежа на пристанището през 30-те години), потопен понтон и голяма мъртва котва.

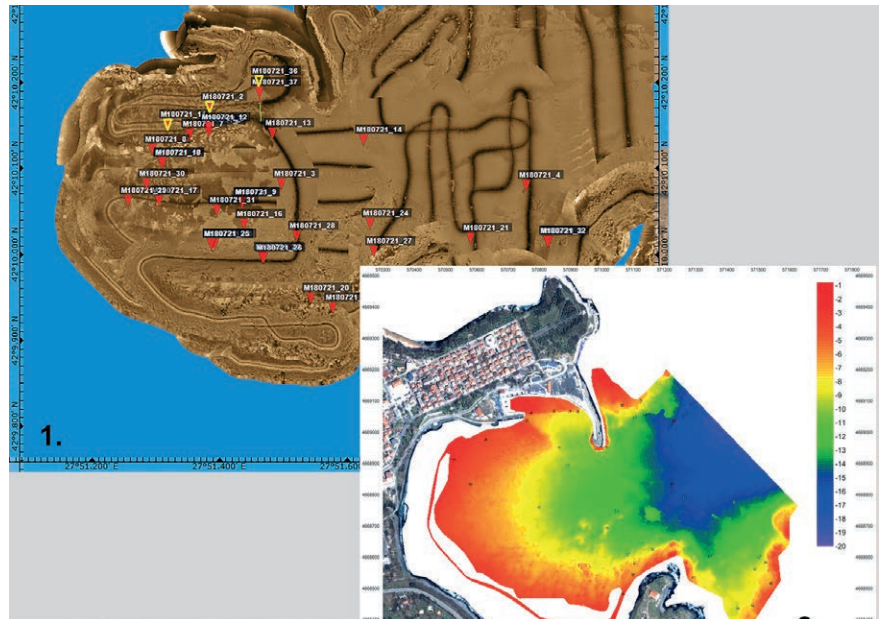
Зоната с потенциал за наличие на потопено праисторическо селище се оказа засипана с модерен нанос и следи от селище не можаха да се открият.

Единствените археологически материали, идентифицирани при проучванията, са единични обезличени фрагменти от късноантична керамика. Те са извън обхвата на инвестиционното намерение, в самата крайбрежна зона, по северния бряг на залива, близо до несъществуващата днес „Спирова скеля“. Вероятно бележат съществуването на това място на неговия пристан, функционираше и през античността. Оценката на активността на този пристан е затруднена от модерния наносен пласт, натрупан върху „историческото“ дъно на залива на Царево. Проучванията приключиха с препоръка при бъдещи драгажни работи да се осъществи археологическо наблюдение с цел проверка на валидността на прогнозния модел и идентифициране на засипани днес археологически материали.

ARCHAEOLOGICAL SURVEY FOR THE “PROJECT FOR RECONSTRUCTION AND MODERNIZATION OF THE FISHING PORT “MICHURIN”, TSAREVO TOWN

Kalin Dimitrov, Kiril Velkovski, Nayden Prahov, Pavel Georgiev, Zdravka Georgieva

In July 2018, the Centre for Underwater Archaeology carried out a rescue preliminary archaeological survey in the bay of Tsarevo town. The work was done due to the planned enlargement of the port facilities (Fig. 1). A predictive model based of archival and modern topographic data was prepared. The model identified that the planned construction concerned an area with high potential for existence of an unknown submerged prehistoric settlement (Fig. 2). After that the following field studies were conducted: bathymetric survey, side scan survey and diving inspections of identified targets and priority areas (Fig. 3). No cultural heritage sites were found during the diving inspections. The study concluded that part of the northern side of the bay had accumulated modern sediment that covered the “historic” bottom. In case of future dredging works, an archaeological monitoring should be carried out to check the predictive model indicating a possible submerged prehistoric settlement.

Обр. 3. Геофизични проучвания в залива на Царево през 2018 г. 3.1. Мозайка от заснемане със странично сканиращ сонар. С червено са отбелязани целите, с жълто – антропогенните неархеологически цели. 3.2. Батиметрично заснемане: представяне чрез DEM и изолинии

Fig. 3. Geophysical surveys in the gulf of Tsarevo in 2018. 3.1. Side scan sonar mosaic of the area, in red – targets, in yellow – anthropogenic non-archaeological targets. 3.2. Bathymetry of the area